

2020 - ANUL OMAGIAL
AL PASTORAȚIEI
PĂRINȚILOR ȘI COPILILOR

Arhimandrit Zaharia ZAHAROU

Pecetea prezenței lui Hristos în inima omului

Traducere din limba greacă de
Monahia Tecla și Monahia Porfirie
(Mănăstirea Essex)

Care om, auzind glasul și văzând chipul lui Hristos, al Dătătorului de cuvânt, nu va suferi o prefacere lăuntrică, nu se va pocăi, nu își va schimba viața? Cine se va desfăta de cuvintele atotputernicului Iisus și nu va fi mistuit întru totul de recunoștință? Cărui om Domnul îi va încredința cuvintele Tatălui Său și acesta nu-L va iubi până la sfârșit, până la ura de sine?

Când credinciosul, prin mijlocirea energiei cuvântului lui Dumnezeu, va fi călăuzit la o mai mare plinătate a iubirii de Dumnezeu și la o mai puternică ură de sine din pricina cumplitei lui căderi, atunci Domnul îl va așeza în rând cu ucenicii Lui și va face din el gura Sa, pentru a mărturisi neîncetat toate cuvintele vieții veșnice.

A fi ucenic adevărat, a-I urma Domnului cu credințioșie nu înseamnă nimic altceva decât a păzi cu însuflare cuvintele Lui. Tot cel ce păzește cuvântul lui Dumnezeu Îl iubește pe Domnul și Îi urmează Lui „oriunde se va duce” (*Apocalipsa* 14, 4). El se pogoară mai întâi în iadul cunoașterii de sine și al pocăinței, ca mai apoi să se înalțe împreună cu Cel Unul-Născut până la cerul cerurilor, în sânul lui Dumnezeu Tatăl.

CUPRINS

Prolog / 5
I. Vederea duhovnicească / 7
Akedia lumii și râvna fiilor lui Dumnezeu / 19
Tainele Bisericii – mijloc de zidire a templului lui Dumnezeu în noi / 32
Cuvinte „grele” în învățătura Sfântului Siluan și a Părintelui Sofronie / 40
Aspecte fundamentale ale vieții duhovnicești / 56
Îndoita vedere a vieții duhovnicești / 66
II. Cuvântul lui Dumnezeu și slujirea dumnezeiască / 73
Predica creștină / 75
Slujirea dumnezeiască / 79
Cum să împărtășim tinerilor dragostea pentru slujirea dumnezeiască / 83
Râvna pentru slujirea dumnezeiască / 87
Căile prin care dobândim harul lui Dumnezeu <i>De la pocăință la aducerea de mulțumire</i> / 93
Slujirea și trăirea vrednică a Sfintei Liturghii / 97
III. Darul preoției / 113
Darul mai presus de fire al preoției / 115
Viața prorocească – mărturie a adevărului în Biserică / 123
Mulțumirea și recunoștința / 138
Însuflarea dumnezeiască / 145

IV. Calea monahală / 153

Respect pe Calea asculării / 155

Nevoința creștină / 172

Viețuind „afară din tabăra” lumii acesteia / 180

Smerenia harică / 189

Mănăstirea – lăcaș al aducerii de mulțumire Domnului / 198

Duhul vieții de obște / 211

Taina isihiei

„Opriți-vă și cunoașteți că Eu sunt Dumnezeu” / 220

V. Lepădarea înțelepciunii / 231

Cum să îndurăm suferințele în chip vrednic de Dumnezeu / 233

Caracterul paradoxal al Evangheliei / 243

Fericirile – trepte ale căii pogorătoare a lui Hristos / 258

Crucea lui Hristos, îndreptățirea omului și a lui Dumnezeu / 272

Epilog / 283

Nota traducătorului

În traducerea în limba română a cărții TO HAPAΓMA TOY XPICTOY CTHN KAPΔIA TOY ANΘPΩΠOY am ținut seama și de modificările care au survenit în traducerea în limba engleză a cărții Părintelui Zaharia Zaharou, apărută la Editura Mănăstirii Sfântul Ioan Botezătorul, în 2017, cu titlul THE ENGRAVING OF CHRIST IN MAN'S HEART. Ca referințe pentru citatele din Sfânta Scriptură am folosit, în general, Biblia publicată de EIBMBOR, ediția 2008. Ori de câte ori am apelat la o altă variantă de traducere, am menționat acest lucru în notele de subsol.

I

VEDEREA DUHOVNICEASCĂ

LEGĂTURILE PERSONALE DINTRE OAMENI ÎN LUMINA LEGĂTURII LOR CU DUMNEZEU

Singurul lucru pentru care omul merită să trăiască și care dă sens vieții lui este iubirea. Fără îndoială, iubirea omenească firească se deosebește întru totul de iubirea dumnezeiască, ea nefiind decât umbra palidă a acesteia. Atunci când iubirea se exprimă doar la nivel trupesc, ea nu este deloc iubire, ci doar o mișcare a patimii din noi înspre o altă persoană. Câtă vreme iubirea aceasta este stârnită de patima desfătării trupești și a egoismului, ea ucide sufletul și îl face pe om neputincios în legătura sa cu Dumnezeu și, prin urmare, și cu semenii săi. Însă, atunci când ne formăm în mintea și în sufletul nostru o imagine idealizată a iubirii, deoarece ea se întemeiază tot pe omul cel slab și pătimăș, cădem într-o și mai mare înșelare, care ne pustiește duhul și ne vatămă sufletul, încât cu greu aflăm mai apoi vindecare.

Când privim în jurul nostru nu vedem decât tragedii și relații dezastruoase, însă suntem convinși că noi o vom scoate la capăt mai bine. Din păcate, nu ne dăm seama de dimensiunile căderii și neputinței noastre și așteptăm de la semenii noștri, luptați de aceleași patimi ca și noi, o iubire desăvârșită și puternică, lucru pe care noi înșine nu suntem în stare să-l oferim celorlalți, căci toți suntem prinși în strânsoarea păcatului și apăsați de povara lui.

Înșelarea noastră constă în aceea că așteptăm ca cei din jurul nostru, care sunt și ei făpturi neputincioase și căzute, să ne satisfacă nevoia înăscută de iubire, nevoie pe care numai Dumnezeu poate să

o împlinescă cu adevărat. Greșim atunci când așteptăm de la oameni ceea ce numai Dumnezeu poate să ne dea. El este Cel ce a sădit înlăuntrul nostru setea de iubire și numai El poate să o astâmpere. Prin iubire Îl vom cunoaște și prin iubire ne vom asemăna Lui.

Când vânturile ispitelor lumii acesteia suflă cu putere, chiar și relațiile „ideale”, ce par neînchipuit de frumoase și de trainice, se destramă și în urma lor nu rămân decât grămezi de cioburi sfărâmate, iar omul se tânguiește nemângâiat, neînțelegând cum de a fost cu puțință să se întâmple lucrul acesta.

Însă chiar și iubirea omenească, așa slabă cum este, păstrează ceva din caracterul jertfelnic al iubirii dumnezeiești. Ea se dăruiește pe sine până la capăt, trăiește înlăuntrul ființei iubite, în jurul căreia își clădește întreaga fericire și întreaga viață. Însă, când omul o trădează, atunci iubirea aceasta omenească se năruiește și se pustiește. Nimic nu mai rămâne din simțămintele frumoase și puternice de la început, iar rana este atât de adâncă încât omul simte că întreaga lui ființă se zguduie din temelii și se sfărâmă în bucăți. Atunci viața pare că nu mai are sens. Și de câte ori oamenii, deznădăjduind de viața lor și încercând să scape de durere, nu caută, oare, refugiul în sinucidere?

Când dragostea noastră omenească se preface în ruină și suntem cu totul zdrobiți, atunci se deschid înaintea noastră două căi posibile: fie ne întoarcem cu această durere către Dumnezeu, ca El să pătrundă în viața noastră și să lucreze înnoirea noastră, fie rămânem în înșelarea născocirilor noastre omenești, căutându-ne împlinirea într-o nouă relație. În felul acesta nu facem decât să trecem de la o tragedie și o pustiire a sufletului la alta, nădăjduind că la un moment dat vom afla „perechea ideală”. Suferința noastră nu va înceta decât în clipa în care vom înțelege că singuri nu putem răzbi.

În relațiile dintre noi avem nevoie de o a treia persoană. Așa cum preoții în timpul Sfintei Liturghii, atunci când își dau sărutarea păcii, spun: „Hristos în mijlocul nostru”, la fel trebuie să se întâmple și în viața noastră. În legătura noastră de iubire, Dumnezeu nu este Intrusul, ci Cel ce o curățește și o desăvârșește. El este Cel ce o păzește și, în marea și veșnica Lui iubire, o întărește și o însuflă. Tocmai de

aceea căutăm ajutor în Biserică, unde, în Taina Sfintei Cununii, harul lui Dumnezeu sfințește legătura cuplului, așa încât bărbatul și femeia să se completeze unul pe altul cu darurile lor și să-și lucreze împreună desăvârșirea, care se va vădi nu numai în legătura lor de iubire din această viață, ci și în Împărăția ce va să vie. „Fără Mine nu puteți face nimic” (Ioan 15, 5), zice Domnul.

Dacă vom înțelege că a căuta o legătură „ideală” și desăvârșită între doi oameni este o mare amăgire, atunci ne vom da seama că dorul nostru cel mai adânc și mai tainic după o legătură de iubire poate să-și afle împlinirea numai în Dumnezeu, Făcătorul, Proniatorul și Mântuitorul nostru. Atunci va începe călătoria noastră împreună cu Dumnezeu, care se va dovedi nesfârșit de creatoare și de dătătoare de viață. Cu cât se va întări mai mult legătura dragostei noastre cu Dumnezeu, cu atât va deveni mai curată și mai puternică și legătura cu semenii noștri. Iubirea noastră va fi atunci una sănătoasă și ancorată în perspectiva singurei iubiri adevărate, care este Însuși Mântuitorul Iisus Hristos. Numai atunci ea va avea valoare, pentru că va fi liberă, adică fără de păcat.

Prezența patimii trupești tulbură mintea și împiedică sporirea duhovnicească a omului și dobândirea iubirii dumnezeiești. Orice iubire trăită în afara lui Dumnezeu este ontologic autodistrugătoare. Dacă legătura noastră pe verticală cu Dumnezeu este adevărată și puternică, atunci oricare altă legătură pe orizontală va fi autentică și puternică. Pentru reușita legăturii noastre cu Dumnezeu și cu aproapele trebuie să intrăm în luptă de bunăvoie și să fim gata de jertfă.

Dacă înțelegem că în starea noastră de acum nu putem să ne împlinim dorința de iubire, atunci cel puțin să avem mai multă smerenie și discernământ în așteptările noastre legate de iubirea omenească. Cunoscând sărăcia și nimicnicia omului, dar și măreția iubirii pline de milostivire a lui Dumnezeu, vom dobândi un duh de compasiune și de iertare. Ne vom curăți de iubirea de sine și ne vom apropia de ceilalți, cinstindu-i și respectându-le libertatea. Îi vom primi pe ceilalți așa cum sunt ei, fără a încerca să-i facem desăvârșiți, potrivit închipuirilor noastre, și nu le vom impune cerințele noastre, nici nu vom căuta să-i dominăm.

Când izbutim să ne apropiem de Dumnezeu, atunci aflăm tămăduire vieții noastre zdrobite. Inima se ușurează de povara trecutului și îndrăznește iarăși să-L iubească pe Dumnezeu și pe aproapele. Nu ne mai este teamă să fim vulnerabili și nu mai ridicăm în jurul nostru ziduri de apărare, căci nu ne mai punem nădejdea în oameni, ci în Cel ce învie și pe cei morți (cf. *2 Corinteni* 1, 9). Însă, dacă din viața noastră lipsește adevărata iubire, care este însuflată de legătura noastră cu Dumnezeu, atunci vom cădea într-una dintre cele două ispite bine-cunoscute. Dacă sufletește suntem mai puternici, atunci vom căuta să ne dominăm partenerul și să ne folosim de el. Iar dacă suntem mai slabi, vom deveni victimele ambiției celorlalți. În aceste condiții, relația noastră va fi una nefericită și lipsită de har, o adevărată robie.

Însă, când Îl cunoaștem pe Dumnezeu și, în legătura noastră cu El, pătrundem în taina persoanei, a ipostasului omenesc zidit după chipul și asemănarea Lui, atunci izbutim să ne apropiem de fiecare om cu sfințenie, cu respect și dragoste smerită, înțelegând că fiecare suflet este de mare preț înaintea lui Dumnezeu. Încetul cu încetul, învățăm, de asemenea, să-l iubim dezinteresat pe celălalt, cu credințioasă și necondiționat. În felul acesta ne păstrăm și libertatea, ca să ne putem continua ucenicia întru Crucea lui Hristos, care este cel mai minunat și cel mai de folos lucru în viața noastră. În această legătură, punându-L pe Hristos pe primul loc, ca Celălalt prin excelență, ne vom afla adevărata identitate, pentru că împreună cu El putem să ne pierdem viața și să o dobândim din nou, în desăvârșită siguranță (cf. *Matei* 10, 39; 16, 25).

De adevărul celor spuse mai înainte suntem încredințați de descoperirea dumnezeiască. La *Facere*, în capitolul 32, este descrisă uimitoarea și minunata luptă a lui Iacov cu Dumnezeu. Ni se spune că Iacov, la îndemnul mamei sale, a furat de la tatăl său Isaac binecuvântarea celui dintâi născut, care i se cuvenea lui Isav. Deși în clipa aceea Rebeca nu făcea decât să împlinească voia lui Dumnezeu, „Precum este scris: «Pe Iacov l-am iubit, iar pe Isav l-am urât»” (*Romani* 9, 13), totuși Iacov a fost silit să ia calea surghiunului, ca să scape de mânia ucigătoare de frate a lui Isav.

Iacov a fugit în pustie și a suferit acolo timp de mulți ani, trudind din greu în casa socrului său Laban. Dar Dumnezeu era cu el și îl

binecuvânta în toate câte făcea. Însă, cu trecerea anilor, a ajuns la capătul puterilor. Atunci Dumnezeu i-a poruncit să se întoarcă la casa tatălui său. Iacov s-a aflat atunci într-un mare impas: dacă ar fi rămas în pustie, și-ar fi istovit toate puterile; dacă s-ar fi întors acasă, risca să fie ucis de fratele său Isav. Atunci Iacov s-a depărtat de ai săi și a petrecut toată noaptea în rugăciune înaintea Domnului. La revărsatul zorilor a simțit că se luptă cu Cineva puternic și și-a întărit rugăciunea, zicând: „Nu Te voi lăsa să pleci până când nu mă vei binecuvânta”. Și Dumnezeu i-a vorbit lui Iacov și i-a zis: „Pentru că ai fost tare cu Dumnezeu și cu oamenii puternic vei fi” (*Facerea* 32, 28).

În ziua următoare, Iacov, purtând pecetea binecuvântării lui Dumnezeu, a plecat să-l întâlnească pe Isav. Acesta, în loc să-l ucidă, l-a îmbrățișat căzând pe grumazul lui, l-a sărutat și au plâns amândoi. Astfel s-a reînnoit legătura iubirii frățești dintre ei. Binecuvântarea lui Dumnezeu asupra lui Iacov a fost atât de puternică, încât atunci când a văzut chipul sălbatic al fratelui său Isav, i s-a părut că „a văzut fața lui Dumnezeu” (*Facerea* 33, 10). Prin urmare, ne dăm seama că în momentul în care, în legătura noastră cu Dumnezeu, vom afla o apropiere de El mai presus de fire, atunci toate legăturile noastre cu oamenii vor fi adumbrite de binecuvântarea dumnezeiască.

Atunci când urmăm lui Hristos, singura noastră grijă este să-l fim bineplăcuți și în tot ceea ce facem să-I aducem mulțumire. Însă, mai întâi, trebuie să stabilim o legătură autentică cu El, cultivând în noi smerenia vameșului și pocăința nestrămutată a fiului risipitor. Dumnezeu l-a zidit pe om în așa fel încât acesta să-și afle împlinirea și desăvârșirea în legătura sa unică și personală cu Ziditorul său. Astfel, statornicirea unei relații puternice cu Hristos și a unui neîncetat dialog cu El devin scopul și menirea cea mai înaltă a vieții noastre. Atunci toate legăturile noastre omenești își vor trage puterea din legătura noastră cu Dumnezeu și vom începe să le vedem pe toate, fiecare element al lumii zidite, în lumina acestei legături.

Iar dacă singura noastră grijă va fi să ne îmbunătățim legătura cu Dumnezeu, atunci dinlăuntru ființei noastre va izvorî o pocăință adâncă. Și cu cât vom spori mai mult în Hristos, cu atât mai limpede

se va vădi sărăcia noastră duhovnicească, iar însuflarea noastră se va reînnoi pururi. Atunci nu ne vom mai teme de nimic, pentru că nimic nu va mai putea să ne despartă de dragostea Lui.

Firește, viața veșnică nu este altceva decât legătura pe care am statornicit-o cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos încă din această viață, legătură care va continua și în veacul ce va să vie. Vom fi judecați potrivit dragostei noastre, potrivit fiecărui cuvânt rostit de Hristos și cuprins în Sfânta Evanghelie. Întocmai cum Domnul l-a întrebat pe Petru după Înviere: „Mă iubești tu pe Mine?”, la fel ne va întreba și pe noi în veacul viitor: „Iar tu Mă iubești pe Mine?” și noi vom răspunde la rândul nostru: „Da, Doamne. Tu știi că Te iubesc” (cf. *Ioan* 21, 17)¹. Însă hotărârea și îndrăzneala cu care vom răspunde, vor depinde întru totul de profunzimea legăturii noastre cu Mântuitorul Hristos. Atitudinea pe care o adoptăm în viața aceasta va continua și dincolo de mormânt, după cum vedem în Sfânta Evanghelie, în pericopa despre judecata dreptilor: „Doamne, când am făcut vreun bine pe acest pământ? Ție se cuvine slava, nouă se cuvine rușinea feței” (cf. *Matei* 25, 37-39). Acesta este gândul smerit pe care îl rostesc dreptii înaintea lui Dumnezeu, gând care le-a hrănit pocăința în viața aceasta. Și nouă ne va fi de folos să învățăm încă de pe acum această atitudine smerită, pentru a ne învrednici de viața cea veșnică cu Domnul. Trufia și îndreptățirea de sine nu își au locul în Împărăția Lui, însă, din păcate, ele ne pot însoți în veșnicie, osândindu-ne la veșnica despărțire de Dumnezeu. Pentru noi raiul este Hristos, după cum adeverește și Sfântul Siluan:

„Dacă toți oamenii s-ar pocăi și ar păzi poruncile lui Dumnezeu, atunci raiul ar fi pe pământ, căci «Împărăția lui Dumnezeu este înlăuntrul nostru». Împărăția lui Dumnezeu este Duhul Sfânt, iar Duhul Sfânt și în cer și pe pământ același este”².

¹ ARHIMANDRITUL SOFRONIE, *Cuviosul Siluan Athonitul*, trad. Jerom. Rafail Noica, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2009, p. 409.

² ARHIM. SOFRONIE, *Cuviosul Siluan Athonitul*, p. 372.

Raiul începe aici pe pământ, prin dragostea de Dumnezeu și de aproapele. În aceasta se cuprinde toată bogăția vieții veșnice, căci omul a fost zidit ca să-L preamărească pe Dumnezeu și să-I aducă pururea slavă. Iar Domnul Se bucură să întoarcă această slavă chipului Său, omului, care, la rândul lui, Îi aduce și mai multă laudă Ziditorului său. Astfel, pătrundem în nesfârșita mișcare circulară a dragostei și a slavo-sloviei. Creșterea în Dumnezeu este adevărata împlinire a omului, care a fost chemat la asemănarea cu Domnul Însuși.

Atât în căsătorie, cât și în monahism punem în practică aceleași principii creștine. De pildă, Părintele Sofronie spunea că un singur gând rău împotriva fratelui nostru „produce o crăpătură în zidurile fortăreței noastre duhovnicești”³. De asemenea, el sublinia faptul că fiecare dintre noi, atunci când stă în rugăciune înaintea lui Dumnezeu, trebuie să poarte în inima lui întreaga obște. Unitatea obștii se înfăptuiește în inima fiecăruia dintre noi, nu numai în inima egumenului.

Oare de ce, după cum ne avertizează Părintele Sofronie, un singur gând rău poate să producă o fisură în zidurile fortăreței noastre duhovnicești? Pentru că atunci când cultivăm înlăuntrul nostru gânduri negative față de fratele nostru și-l izgonim din inima noastră, ne mutilăm ființa. Unitatea noastră se rezumă la această înțelegere: să îi purtăm pe toți în inima noastră și să evităm chiar și cel mai mic gând negativ la adresa semenilor noștri.

Același lucru se întâmplă și în căsătorie. Soții trebuie să învețe să nu primească niciun gând negativ unul față de celălalt, ci să aibă între ei același fel de competiție pe care o cultivăm și în mănăstire, prin taina ascultării, punându-l întotdeauna pe celălalt pe primul loc. Orice ar zice egumenul, noi să răspundem: „Da. Bлагословиți!” Primesc voia

³ Cuvânt pe care Părintele Sofronie l-a rostit în repetate rânduri în timpul sinaxelor cu obștea Mănăstirii „Sfântul Ioan Botezătorul”. Vezi ΑΡΧΙΜ. ΣΟΦΡΟΝΙΟΥ, *Οικοδομώντας τον ναό του Θεού, μέσα μας και στους αδελφούς μας*, I. M. Τιμίου Προδρόμου, Ἔσσεξ Ἀγγλίας, 2014, τόμ. Β' σσ. 151, 185, 209, 230. (Sub acest titlu a fost publicată în limba greacă ediția completă a cuvântărilor Părintelui Sofronie către obște. În ediția românească a *Cuvântărilor duhovnicești* sunt incluse numai cuvântările rostite de Părintele Sofronie în limba rusă.)